

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวความคิด และผลงานวิจัย

ระบอบประชาธิปไตยและระบอบเผด็จการนับว่าเป็นสองระบอบการเมืองใหญ่ ๆ ที่บรรดาประเทศทั้งหลายในโลกนำไปใช้ในการปกครองบริหารประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการนำแนวคิดในระบอบประชาธิปไตยไปใช้หรือประยุกต์ใช้ในระบบการเมืองมากที่สุด นับตั้งแต่สมัยกรีก จะเห็นว่านักปรัชญาการเมือง อริสโตเติล (Aristotle) ถือว่า รัฐธรรมนูญ (constitution) เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบการปกครอง ซึ่งประเภทต่าง ๆ ของรูปแบบการปกครองนั้นจำแนกโดยการพิจารณาจากอำนาจการปกครองว่าเป็นของใคร และใช้ไปเพื่อประโยชน์แก่ใคร¹ ซึ่งอริสโตเติลถือว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่อำนาจการปกครองเป็นของคนส่วนใหญ่ และการใช้อำนาจมีเป้าหมายเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนมาก กล่าวอีกนัยหนึ่ง หลักการในระบอบประชาธิปไตยเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับกระบวนการปกครอง² อันนับเป็นหัวใจของกิจกรรมของระบบการเมืองทุกระบบ ทั้งนี้ระบบการเมืองจะต้องทำการแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม โดยที่การแบ่งปันนั้นเป็นไปโดยมีการยอมรับทางอำนาจ (The authoritative allocation of values for a society)³ ด้วยเหตุนี้การเมือง คือ สภาพการณ์และผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของ

¹ เสน่ห์ จามริก, ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520), หน้า 65-91.

² พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดขอนแก่น เขต 3 18 เมษายน 2526 (กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2527), หน้า 11.

³ David Easton, A Framework for Political Analysis (Englewood-Cliffs : Prentice Hall, 1965), p. 37.

มนุษย์⁴ (Politics is concerned with the conditions and consequences of human action)

การเมืองในระบบประชาธิปไตยนับว่ามีแนวคิดที่สำคัญที่สุด คือ การปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน หรือมาจากประชาชน โดยเฉพาะผ่านกลไกที่สร้างความชอบธรรมให้กับผู้ปกครอง หรือผู้มีอำนาจในทางการเมือง ในกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนที่สุด คือ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) เพื่อเลือกตัวแทนของประชาชนเข้าไปบริหารประเทศ กล่าวอีกนัยหนึ่ง "ระบบตัวแทน" (System of Representation) จึงเป็นกลไกทางการเมืองสมัยใหม่ที่ใช้ในทุกประเทศ⁵ ซึ่งถือว่าเป็นประชาธิปไตยทางอ้อม โดยประชาชนเลือกตั้งผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ในสภา⁶ แทนการใช้ประชาธิปไตยโดยตรงดังเช่นสมัยนครรัฐ (City-State) ที่สามารถให้คนในรัฐออกเสียงเลือกตั้งผู้ปกครองได้โดยตรง ประชาชนสามารถใช้อำนาจธิปไตยของตนได้โดยตรงจากการมาร่วมชุมนุมกับร่างกฎหมายหรือพิจารณาความคิดเห็นต่าง ๆ อันเนื่องมาจากมีจำนวนพื้นที่ไม่กว้างขวางและประชาชนในรัฐมีจำนวนไม่มาก

การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งนั้น ทุกระบบการเมืองไม่ว่าจะเป็นระบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการต่างก็ยอมรับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

⁴Heinz Eulau, The Behavioral Persuasion in Politics (New York: Random House, 1963), p. 3

⁵กนก วงษ์ตระหง่าน, ประชาธิปไตยกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง (กรุงเทพ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526), หน้า 41-42.

⁶Richard Rose, Electoral Behavior : A Comparative Handbook (New York : Free Press, 1974), p. 3.

เมือง เพราะสามารถอ้างความชอบธรรมในการปกครองบริหารประเทศได้ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า เมื่อการปกครองมีความชอบธรรมย่อมก่อให้เกิดและดำรงไว้ซึ่งความเชื่อที่ว่า สถาบันทางการเมืองการปกครองต่าง ๆ ที่มีอยู่นั้น มีความเหมาะสมที่สุดแล้วสำหรับสังคมนั้น ⁷ ด้วยเหตุนี้ทุกประเทศในโลกจึงจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นในกระบวนการทางการเมือง

ผลของการเลือกตั้งในแต่ละครั้ง สามารถเป็นตัวกำหนดที่ชี้ว่าบุคคลใดหรือกลุ่มใดจะ เป็นผู้ปกครอง ⁸ ด้วยเหตุนี้การศึกษาในแนวทางพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting Behavior) จึงเป็นการศึกษาว่า ใครบ้างที่มีสิทธิไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันจะมีอิทธิพลต่อแบบแผนการลงคะแนนเสียงต่างกันหรือไม่ ด้วยเหตุผลใดที่เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งคนนั้น ซึ่งการศึกษาแบบแผนหรือพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีผู้ทำการศึกษาไว้จำนวนมาก ดังจะกล่าวในรายละเอียดในลำดับต่อไป

แนวทางการศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

จากแนวความคิดที่ว่า มนุษย์เป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการศึกษาทางรัฐศาสตร์นี้ ทำให้รัฐศาสตร์ต่างมุ่งความสนใจที่จะศึกษา อธิบาย ตลอดจนทำนายพฤติกรรมของมนุษย์ในระบบการเมือง ซึ่งในระบบการเมืองสมัยใหม่ปัจจุบันนี้กิจกรรมทางการเมืองที่จะขาดเสียมิได้ คือ กิจกรรมการเลือกตั้งอันถือว่าการแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศ

⁷Seymour M. Lipset, Political Man : The Social Bases of Politics (New York: Doubleday, 1963), p. 64.

⁸James D. Barber, Citizen Politics : An Introduction to Political Behavior (Chicago : Markham Publishing, 1969), p. 4.

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพื่อตอบคำถามที่ว่า ใครเลือกใคร เมื่อไร และอย่างไร^{๑๓} นั้นทำให้นักรัฐศาสตร์ต่างมุ่งแสวงหาแนวทางที่จะตอบคำถามอย่างมีเหตุผล ตรรก เป็นระบบและแม่นยำ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาวิจัยพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนในสังคมนั้น ๆ

การศึกษาพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีวิวัฒนาการมาจากความสนใจของนักสังคมวิทยาและนักรัฐศาสตร์กลุ่มพฤติกรรมนิยม นักวิชาการทั้ง 2 สาขาต่างให้ความสนใจต่ออิทธิพลของสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ (อาชีพ การศึกษา กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อย เพศ) ซึ่งความสนใจในเบื้องต้นเพื่อหาแบบแผนของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ในระยะต่อมาจึงได้ให้ความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยทางจิตวิทยาหรือความรู้สึกทางการเมือง ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง (political trust) ความรู้สึกแปลกแยกจากสภาวะการณ์ทางการเมือง (political alienation) การสังกัดกลุ่มหรือการสังกัดพรรคการเมืองบางพรรค เป็นต้น^{๑๔}

ดังนั้น การศึกษาถึงพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมหรือการกระทำ (action) ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคนอื่นและกระบวนการเลือกตั้งในสังคม โดยมุ่งที่จะวิเคราะห์ถึงการกระทำนั้น ๆ เพื่อให้ทราบลักษณะและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะปัจจัยที่ถือว่าเป็นสาเหตุกำหนดให้บุคคลเลือกตัดสินใจที่จะกระทำการต่าง ๆ ดังที่ปรากฏออกมา พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลนั้นไม่เฉพาะแต่สิ่งที่ปรากฏออกมาภายนอกเท่านั้น เช่น การลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง การช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ฯลฯ

^{๑๓} สัจจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 2.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า 15-16.

แต่ยังรวมถึงสิ่งที่อยู่ภายในใจของบุคคลซึ่งคนภายนอกไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง เช่น ค่านิยม (value) ที่ยึดถือเป็นหลักในการประเมินสิ่งต่าง ๆ ทัศนคติ ความคิดเห็น (opinion) ความเชื่อ ทัศนคติ และสภาพจิตใจ ซึ่งถือเป็นลักษณะของบุคลิกภาพของบุคคลนั้นด้วย¹¹

การศึกษาวิจัยพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนในต่างประเทศ โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตก ได้มีการศึกษากันอย่างกว้างขวาง ในสมัยแรกนั้น การศึกษาวิจัยมุ่งประเด็นศึกษาถึงอิทธิพลของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล ที่บ่งชี้โดยระดับการศึกษา เพศ อาชีพ และรายได้ ซึ่งมีผลต่อการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การวิจัยของชาร์ล อี. เมอริแอม และ ฮาร์โรว์ เอ. กอสเนล (Charles E. Merriam และ Harold F. Gosnell) พบว่า ในกลุ่มผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำมีความรู้ลึกลับในความคิดเห็นเมืองคล้ายคลึงกัน และมักจะมีพฤติกรรมทางการเมืองคล้ายคลึงกัน¹²

ในขณะที่โจเซฟ ลา พาลอมบารา (Joseph G. LaPalombara) เรียกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมว่า "ชั้นสังคม"¹³ อันประกอบด้วยสามปัจจัย คือ อาชีพ รายได้ การศึกษา ซึ่งผู้ที่ถือว่ามีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงจะต้องมีคะแนนจากปัจจัยทั้ง 3 ประการอยู่ใน

¹¹ ประเสริฐ แยมกลิ่นพุง, "ความสัมพันธ์ของบุคคลในหน่วยงาน: การศึกษา การบริหารในแง่พฤติกรรมศาสตร์", วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 9 (เมษายน 2515), หน้า 46-47.

¹² Charles E. Merriam and Harold F. Gosnell, Non-Voting : Causes and Method of Control (Chicago : University of Chicago Press, 1924).

¹³ Joseph G. LaPalombara, Politics within Nations. (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1974), p. 428.

เกณฑ์สูง จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในสหรัฐอเมริกาพบว่า ระดับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะสูงขึ้นตามระดับสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม กล่าวคือ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ¹⁴

การศึกษาพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างมีระบบ เริ่มขึ้นจากการศึกษาวิจัยของกลุ่มนักวิจัยของมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย (กลุ่มของลาร์ซาร์เฟลด์ เบเรลสัน และกอดเดต์ -- Larzarsfeld, Berrelson, Gaudet)¹⁵ ในปี ค.ศ. 1944 เป็นการอธิบายถึงการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1944 โดยใช้วิธีการศึกษาแบบสำรวจเป็นชุด (panel) กับประชาชนในมลฑลอีรี และมลรัฐโอไฮโอ ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล เช่น การศึกษา รายได้ ชนชั้น ศาสนา และสถานที่พำนัก (ในเมืองหรือชนบท) ต่างมีความเกี่ยวพันกันอย่างแน่นแฟ้นต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคล ตัวอย่างที่พบเช่น บุคคลที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ที่อาศัยในเขตเมืองและมีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง ส่วนมากจะเลือกลงคะแนนให้กับพรรครีพับลิกัน

ส่วนประเด็นศึกษาเรื่อง อิทธิพลของสถานการณ์ที่รู้สึกขัดแย้ง (cross pressure) ที่มีต่อบุคคลในการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น ลาซาร์เฟลด์ (Lazarsfeld) พบว่าคนที่ถูกกดดันให้ลงคะแนนเสียงให้พรรคที่ตนไม่ได้สังกัด ด้วยการถูกกดดันจากกลุ่มปรมุที่มีคาม

¹⁴ Ibid, p. 90-95.

¹⁵ Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson and Hazel Gaudet, The People's Choice : How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign (New York: University of Chicago Press, 1924).

นิยมพรรคการเมืองอื่นที่แตกต่างออกไป บุคคลเหล่านั้นจะแก้ไขสภาพการกดดันนั้นด้วยการถ่วง การตัดสินใจไว้ก่อน หรือเพื่อให้หลุดพ้นจากสภาพความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจิตใจของตน บางครั้งก็ อาจจะไม่ตัดสินใจไม่ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในครั้งนั้น¹⁶

ในปี ค.ศ. 1952 กลุ่มนักวิจัยของมหาวิทยาลัยมิชิแกน (แคมเบลล์, คอนเวอร์ส, มิลเลอร์ และโตคส์ Campbell, Converse, Miller and Stokes) ได้ทำการวิจัยวิเคราะห์การเลือกตั้งในปี ค.ศ. 1952 โดยใช้ตัวแบบทางจิตวิทยาสังคม (Social Psychological Model) โดยคัดค้านแนวความคิดการอธิบายพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของกลุ่มนักวิจัยมหาวิทยาลัยโคลัมเบียที่เชื่อว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยกลุ่มนักวิจัยของมหาวิทยาลัยมิชิแกนเห็นว่าการสร้างคุณลักษณะและบุคลิกภาพทางสังคม ของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ และต้องใช้เวลายาวนาน ในขณะที่การเลือกตั้งระดับชาติมีลักษณะแกว่งกลับไปมาจากการเลือกตั้งหนึ่งไปสู่การเลือกตั้งหนึ่ง¹⁷ ด้วยเหตุนี้ กลุ่มนักวิจัยมหาวิทยาลัยมิชิแกนจึงเสนอว่า "ปัจจัยด้านจิตวิทยาเป็นตัวกำหนดที่สำคัญต่อพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง" โดยให้คำจำกัดความ "พลังด้านจิตวิทยา" หรือ "ปัจจัยจูงใจ"¹⁸ โดยแบ่งปัจจัยดังกล่าวออกเป็น 3 ด้าน คือ 1. ด้านความผูกพันหรือความนิยมที่บุคคลมีต่อพรรค (party identification) 2. ด้านความ

¹⁶ Ibid, p. 60-64.

¹⁷ Angus Campbell, Phillip E. Converse, Warren Miller and Donald E. Stokes, The American Voter (New York: Wiley, 1960), p. 17.

¹⁸ Icek Ajzen and Martin Fishbein, Understanding Attitudes and Predicting Social Behavior (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Inc. 1980), p. 175.

โน้มน้าวที่บุคคลมีต่อประเด็นในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (issue partisanship) และ 3. ความโน้มน้าวหรือความนิยมที่บุคคลมีต่อผู้สมัคร (candidate partisanship) ซึ่งความนิยมที่บุคคลมีต่อพรรคการเมืองจะเป็นปัจจัยระยะยาว (long-term forces) ที่มีผลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่การเปลี่ยนรูปแบบในการเลือกตั้งแต่ละครั้งจะขึ้นอยู่กับปัจจัยระยะสั้น (short-term forces) คือ ความนิยมที่บุคคลหรือประชาชนมีต่อผู้สมัครและความโน้มน้าวที่บุคคลหรือประชาชนมีต่อประเด็นปัญหาทางการเมืองในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง¹⁹

ดังนั้น ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยมิชิแกน ได้สรุปผลการวิจัยเรื่องทัศนคติทางการเมืองกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า

1. ผู้ที่สนใจการเมืองมาก มักจะมีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่สนใจทางการเมือง
2. ผู้ที่มีความเลื่อมใสในพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งเป็นพิเศษ มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้อื่น
3. ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มักจะสนใจการเมืองและมีความปรารถนาทางการเมืองคือ ต้องการให้การเมืองเป็นไปในลักษณะรูปแบบนี้มากขึ้นด้วย

กล่าวโดยสรุปพบว่า บุคคลมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ บุคคลที่มีความสนใจทางการเมือง มีความเข้าใจทางการเมือง เชื่อว่าตนเองมีประสิทธิภาพในทางการเมือง (political efficacy) มีความศรัทธาในกระบวนการทางการเมืองและตัวนัก

¹⁹Neimi and Weisberg, Controversies in American Voting Behavior, (Washington, D.C. : Division of Congressional Quarterly Inc, 1984), p. 13

การเมือง คิดว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ (sense of citizen duty) เป็นคนที่มีความสามารถในการเข้าสังคมและเป็นคนที่มีความหวังในชีวิต

แม้ว่ากรอบแนวความคิดของกลุ่มนักวิจัยของมหาวิทยาลัยมิชิแกน จะสามารถอธิบาย การเลือกตั้งของสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1952, 1956 ได้เป็นอย่างดี แต่ตัวแบบในเรื่อง ความนิยมของบุคคลที่มีต่อพรรคการเมืองนั้น ไม่สามารถที่จะอธิบายการเลือกตั้งแบบอื่น ๆ ได้ เช่น การเลือกตั้งขั้นต้น ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งอยู่ในพรรคการเมืองเดียวกัน หรือแม้แต่การ เลือกตั้งที่ปราศจากการแข่งขันระหว่างพรรคการเมือง เช่น การเลือกตั้งในเทศบาล ซึ่งใน การเลือกตั้งดังกล่าวจึงทำให้ตัวแบบที่ใช้ในการศึกษาวิจัยจึงมุ่งไปที่ทัศนคติหรือความนิยมที่บุคคล มีต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแทน

ในขณะเดียวกันคณะของเบเรลสัน (Berelson) ซึ่งประกอบด้วย ลาซาเฟลด์ (Lazarsfeld) และแมคพีชี (McPhee)²⁰ ได้วิจัยและได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหลายประการ เช่น การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ทำให้คนที่ตัดสินใจไว้แล้วว่าจะเลือกผู้สมัครคนใด เปลี่ยนใจไปเลือกผู้สมัครคนอื่นมีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และผู้ที่เปลี่ยนไปนั้นก็ได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มปฐมภูมิ (primary group) เช่น ครอบครัว²¹ ที่นิยมในพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งมากกว่าที่จะเป็นประเด็นนโยบายที่ใช้ในการหาเสียง และผลการวิจัยยังพบว่ามีคนเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการสื่อสารติดต่อกับพรรคการเมืองที่ตนไม่

²⁰Bernard R. Berelson, Paul F. Lazarsfeld and William M. McPhee, Voting : A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign (Chicago : University of Chicago Press, 1954).

²¹ทิพาพร พิมพิลสุทธิ์ และ อนุสรณ์ ลีम्मณี. พฤติกรรมทางการเมือง (กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์, 2526), หน้า 21

ได้สังเกต และประการที่สำคัญก็คือ อุปนิสัยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคลในอดีตเป็นตัวกำหนดที่สำคัญต่อพฤติกรรมการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคล ซึ่ง ลาซาเฟลด์ (Lazarsfeld) ได้สรุปผลการศึกษาวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความนิยมพรรคของบุคคลไว้ว่า²²

“พวกที่เปลี่ยนความนิยมพรรคนี้ คือ พวกที่มีความสนใจในการเลือกตั้งน้อยที่สุด รับทราบข่าวสารทางการเมืองน้อยที่สุด ตัดสินใจเลือกใครล่าช้า และสามารถชักชวนให้เปลี่ยนใจง่ายกว่าพวกอื่น โดยการชักชวนนั้นจะต้องทำในลักษณะของการติดต่อส่วนบุคคล ไม่ใช่ด้วยวิธีการนำประเด็นนโยบายของพรรคที่ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้งมาเป็นสิ่งจูงใจ ดังนั้น ความเข้าใจที่ว่า บุคคลเปลี่ยนใจไปเลือกผู้สมัครพรรคอื่นที่ตนไม่นิยมในระหว่างการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเป็นการตัดสินใจโดยใช้เหตุผล สติสัมปญญา และประเด็นปัญหาที่ใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง จึงเป็นความเข้าใจผิด เพราะที่แท้จริงแล้วนั้นกลับมีลักษณะตรงกันข้ามกับความเชื่อดังกล่าวนั้นทั้งหมด”

จากผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยดังกล่าวนี้ลาซาเฟลด์ (Lazarsfeld) ได้สรุปเป็นหลักการว่า “บุคคลมีความนึกคิดทางการเมืองตามฐานะทางสังคมของตน” ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับผลสรุปงานวิจัยของ เออูจีน เบอดิค (Eugene Burdick) ซึ่งวิจัยธรรมชาติทางการเมืองของประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้ง โดยพบว่า ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในปัจจุบัน คือ ผู้ที่เคยไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งครั้งแล้วครั้งเล่า และในการลงคะแนนเสียงแต่ละครั้งก็ใช้ข้อมูลเพียงเล็กน้อย ทำให้แสดงถึงการมีความสนใจในทางการเมืองต่ำ และมีอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้งน้อยมาก ส่งผลให้การตัดสินใจเลือกตั้ง

²²R. Berelson, Lazarsfeld and McPhee, Voting : A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign, p. 69

กระทำไปโดยปราศจากกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการพิจารณาการตัดสินใจแต่อย่างใด ดังนั้น ประชาชนส่วนใหญ่จึงสามารถตัดสินใจเลือกตั้งได้ตั้งแต่การหาเสียงยังไม่เริ่มต้น ทั้งนี้โดยมีพื้นฐานจากครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ และ สังคม เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจดังกล่าว²³

จากผลการวิจัยนั้นทำให้เราสามารถกล่าวได้ว่า พื้นฐานที่สำคัญของทฤษฎีว่าด้วยพฤติกรรมการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนนั้น ประชาชนจะตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตามฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของเขา มิใช่เพราะนโยบายที่ใช้ในการรณรงค์หาเสียงอันเป็นประเด็นปัญหาทางการเมืองแต่อย่างใด

นอกจากนี้การศึกษาของแอกัส แคมเบลล์ (Augus Campbell) และคณะยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เบอดิค (Burdick) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมิติแห่งเวลา กล่าวคือ ผลการวิจัยพบว่าบุคคลที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในอดีตมักมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในปัจจุบันและอนาคต กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สำหรับบุคคลที่มีความผูกพันทางการเมืองแล้ว การเมืองกลายเป็นนิสัยอันหนึ่งของเขา ดังนั้น บุคคลที่เคยไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแทบทุกครั้งที่ผ่านมามักจะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในครั้งต่อ ๆ มาด้วย²⁴

ซึ่งนอกจากเรื่องของมิติแห่งเวลาแล้ว Campbell และคณะ ยังพบว่าการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับความสำนึกใน "หน้าที่ของพลเมือง" จากกา

²³Eugene Burdick and Arthur J. Brodbeck, American Voting Behavior (New York : The Free Press, 1959), p. 140.

²⁴Augus Campbell, Phillip E. Converse, Warren E. Miller and Donald E. Stokes, The American Voter (New York: Wiley, 1960), p. 93.

ศึกษาในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาดังกล่าว ในค.ศ. 1956 ปรากฏผลว่าร้อยละ 85 ของคนที่มีคะแนนความสำนึก "หน้าที่ของพลเมืองสูง" เป็นผู้ที่ไปออกเสียงเลือกตั้ง ส่วนพวกที่มีความสำนึกใน "หน้าที่พลเมืองต่ำ" ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเพียงร้อยละ 13 เท่านั้น²⁵ ทั้งนี้ การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยมีความสำนึกว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองยังมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา และลักษณะของอาชีพอีกด้วย²⁶ กล่าวได้ว่าการศึกษามีผลต่อความสำนึกในหน้าที่ของประชาชนในทุกประเภท พลเมืองที่มีการศึกษาดำกว่าชั้นประถมศึกษา จะมีความสำนึกดังกล่าวน้อยกว่าพวกที่มีการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปทั่วไปของ คีย์ (V.O.Key) ที่ว่า "การศึกษาเป็นแนวทางนำไปสู่สภาวะความเป็นพลเมือง" จากข้อสรุปของ V.O.Key นั้นมิได้เกิดขึ้นแต่เฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่จะเกิดขึ้นในทุกประเทศ ดังผลการศึกษาวิจัยของ เกเบรียล อัลมอนด์ และ ซิดนีย์ เวอร์บา (Gabriel A. Almond และ Sidney Verba) ที่ทำการศึกษาเปรียบเทียบใน 5 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนี อิตาลี และเม็กซิโก โดยผลการศึกษาพบว่า การศึกษาก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีในการมีส่วนร่วมในชุมชนหรือสังคมกลับไปยังบ้าน หรืออย่างน้อยก็เป็นแรงหนุนในสิ่งที่บุคคลได้รับจากบ้านมาให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ดังนั้น ระดับการศึกษาที่บุคคลได้รับ มักจะสัมพันธ์กับคุณลักษณะทางการเมืองของบุคคล เช่น ความสนใจในทางการเมือง ความตระหนักถึงผลกระทบของการปกครอง แนวโน้มที่จะพูดหรือคุยอภิปรายถกเถียงเกี่ยวกับทางการเมือง เป็นต้น²⁷

²⁵Ibid, p. 106.

²⁶V.O. Key Jr., Public Opinion and American Democracy (New York: Knopf, 1961), pp. 325-326.

²⁷Gabriel A. Almond and Sidney Verba, The Civic Culture (Boston : Little Brown, 1965), pp. 371-378.

งานศึกษาวิจัยของ ฮิวซ์ เอ โบน และ ออสติน แรนนี่ (Hugh A. Bone and Austin Ranney) ซึ่งทำการศึกษาถึงลักษณะของความล้มเหลวทางสังคมวิทยาเกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาโดยใช้ข้อมูลจากผลการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 1956, 1960, 1964 และ 1968 มาพิจารณาเชิงเปรียบเทียบนั้น ปรากฏผลการวิจัยว่า²⁸

1. เพศ ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในการตัดสินใจไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง หรือพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งมากกว่ากันระหว่างชายและหญิง อย่างไรก็ตามจะพบว่าเพศชายมีความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง

2. อายุ ผลการวิจัยพบว่าบุคคลยิ่งมีอายุสูงขึ้น จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น โดยให้ความสนใจกับกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้จากการพิจารณา กลุ่มผู้มาใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่มีอายุประมาณ 60 ปีจะเห็นได้ชัดเจนกว่ากลุ่มที่อายุน้อย ซึ่ง ทั้ง โบน (Bone) และ แรนนี่ (Ranney) ให้เหตุผลว่า กลุ่มบุคคลที่มีอายุสูงและเพิ่มจะปลดเกษียณจากงานนั้น จะให้ความสนใจเรื่องสวัสดิการต่าง ๆ ที่รัฐจะตอบแทนให้พวกเขา หลังจากที่พวกเขาได้ทำงานและเสียภาษีให้กับรัฐมาเป็นเวลายาวนาน

3. การศึกษา พวกที่มีการศึกษาสูงมักจะนิยมเลือกพรรครีพับลิกัน ในขณะที่พวกที่มีการศึกษาต่ำจะนิยมเลือกพรรคดีโมแครต ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ระดับการศึกษาของบุคคลมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกพรรคการเมือง

²⁸Hugh A. Bone and Austin Ranney, Politics and Voters (New York : McGraw-Hill, Inc., 1967), p. 140.

4. อาชีพ ผู้ที่มีสถานะทางอาชีพสูงมักจะเป็นฝ่ายรับปลักัน ส่วนผู้ที่มีสถานะทางอาชีพต่ำ เช่น คนงาน กรรมกร จะให้ความสนใจและสนับสนุนพรรคดีโมเครต

ผลการสำรวจของ Current Population Survey เมื่อปี ค.ศ. 1964 ซึ่งกระทำ การสำรวจ 2 สัปดาห์หลังจากการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา พบว่า มีความแตกต่างกัน ในการเข้ามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระหว่างผู้ที่มีอายุ เพศ เชื้อชาติ ถิ่นที่อยู่ การอาศัยอยู่ใน เมืองและชนบท ระดับการศึกษา สถานะทางการงาน อาชีพ ระดับรายได้ และสถานะภาพทาง สังคมที่ต่างกัน โดยเฉพาะระดับการศึกษา รายได้ ถิ่นที่อยู่อาศัย และอายุเป็นตัวแปรที่เห็น เด่นชัดที่ก่อให้เกิดความแตกต่างต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง²⁹

จากผลการวิจัยของ บรูม และ เซลล์นิก (Broom and Selznick) พบว่า ยิ่ง บุคคลที่มีรายได้สูงขึ้น เขายิ่งรู้สึกว่าการเข้าร่วมทางการเมืองของบุคคลในรูปแบบต่าง ๆ มีส่วนกระทบต่อการเมือง ทั้งหมด ในทางตรงกันข้าม ยิ่งบุคคลมีการศึกษาต่ำ รายได้น้อย ความรู้สึกว่าคุณมีส่วนร่วมกับสังคมความสนใจเรื่องราวระหว่างประเทศก็ยิ่งถูกจำกัดแคบลง จน ถึงขั้นเฉื่อยชาไม่มีส่วนร่วมเลยในที่สุด³⁰

²⁹ Leonard Broom and Philip Selznick, Sociology a Text with Adapted Readings (New York : Harper Row, Publishers, 1968), p. 526.

อ้างใน วิจารณ์ ปรามาช อยุชยา "การศึกษาเรื่องทัศนคติทางการเมือง ความรู้ความเข้าใจ และความสนใจในการเลือกตั้ง ของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขต กรุงเทพมหานคร วันที่ 4 เมษายน 2519" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 15

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

ดังนั้น จากผลการศึกษาดังกล่าว สามารถพิจารณาได้ว่า ระดับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของคอนอเมริกันจะมาตั้งแต่การ เมิ่นเฉยทางการเมืองจนถึงระดับดำรงตำแหน่งทางการเมือง นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงด้วย แม้ว่า จะมีความแตกต่างภายในแต่ละประเทศก็ตาม^{๓๑}

ในเรื่องเชื้อชาติ เอดเวิร์ด เอช กรีนเบิร์ก (Edward S. Greenberg)^{๓๒} พบว่า โดยทั่วไปพลเมืองผิวดำของสหรัฐอเมริกาที่มีทัศนคติที่จะสนับสนุนการเมืองการปกครองน้อยกว่าพลเมืองผิวขาว ในขณะที่ ริชาร์ด เลอ ปีแอร์ (Richard Le Peire)^{๓๓} ศึกษาถึงทัศนคติที่มีต่อเชื้อชาติ โดยศึกษาจากคู่สมรสชาวจีนซึ่งเดินทางไปทำสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1930 พบว่า จากภัตตาคาร โรงแรมและสถานบริการอื่น ๆ รวม 251 แห่ง มีเพียงแห่งเดียวที่ปฏิเสธการให้บริการแก่คู่สมรสชาวจีนเหล่านั้น หลังจากนั้น 6 เดือนได้ส่งจดหมายไปยังสถานที่ซึ่งคู่สมรสไปพักและใช้บริการ โดยใช้คำถามเดียวกันว่า "ท่านจะรับสมาชิกเชื้อชาติจีนในฐานะแขกในสถานบริการของท่านหรือไม่" ผู้ส่งคำตอบกลับมา 128 แห่งในจำนวนร้อยละ 90 ตอบว่า "ไม่" ซึ่งทัศนคติต่อพฤติกรรมเป็นความล้มพันธ์ที่อาจจัดกันได้

^{๓๑}Lester W. Milbrath and M.L. Goel, Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics (Chicago : Rand McNally, 1966), p. 93.

^{๓๒}Edward S. Greenberg, "Orientations of Black and White Children to Political Authority Figures," Social Science Quarterly, 51 (December 1970), pp. 561-571 อ้างใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. รัฐศาสตร์เชิงประจักษ์ (กรุงเทพฯ : ธนวิรัชการพิมพ์, 2531), หน้า 80

^{๓๓}Ajzen and Fishbein, Understanding Attitude and Predicting Social Behavior, p. 18.

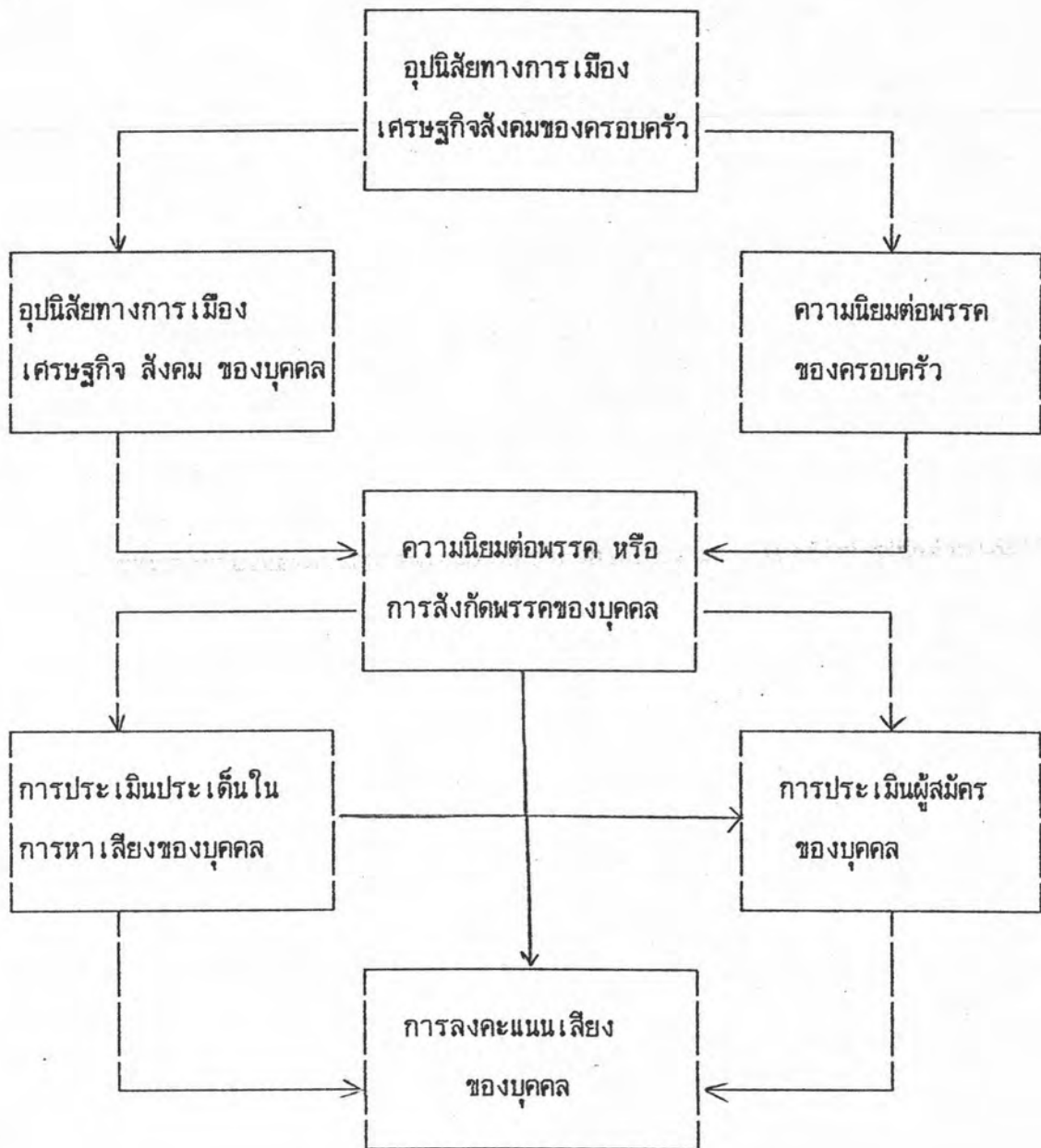
ในปี ค.ศ. 1969 ข้อมูลของ Census Bureau แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผลการวิจัยสรุปว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนอายุระหว่าง 21-24 ปีมี 51% กลุ่ม 45-54 ปี มี 75% กลุ่ม 61-74 ปี มี 71.5% และกลุ่มผู้มีอายุ 75 ปีขึ้นไป มี 56%^{๓๔}

การศึกษาพฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้งได้พัฒนาขึ้น เมื่อการศึกษาวิจัยให้ความสำคัญต่ออิทธิพลของความนิยมพรรค อิทธิพลของความรู้สึกขัดแย้ง เพิ่มมากขึ้น ดังผลการศึกษาวิจัยของ มาร์ค เอ ชูลแมน และ เจรัล เอ็ม พอมเพอร์ (Mark A. Schulman and Gerald M. Pomper)^{๓๕} ในปี ค.ศ. 1975 โดยมุ่งประเด็นศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 1956, 1964 และ 1972 โดยได้สรุปตัวแบบในการศึกษา การตัดสินใจในการไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์และผลกระทบระหว่างความนิยมที่มีต่อผู้สมัคร ประเด็นในการรณรงค์หาเสียง และความนิยมที่มีต่อพรรคการเมือง ดังแผนภาพ

^{๓๔}Rose, Electoral Behavior : A Comparative Handbook, pp.698-699.

^{๓๕}Mark A. Schulman and Gerald M. Pomper, "Variability in Electoral Behavior & Longitudinal Perspectives from Causal Modeling". American Journal of Political Science 19 (February 1975), pp.7

แผนภาพ 2.1 แผนภาพแสดงตัวแบบสาเหตุของการตัดสินใจเลือกตั้ง

ที่มา : Mark A. Schulman and Gerald M. Pomper, "Variability in Electoral Behavior : Longitudinal Perspectives from Causal Modeling." American Journal of Political Science 19 (February 1975), pp. 7.

จากแผนภาพ จะเห็นได้ว่า การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น เป็นการผสมผสานที่ซับซ้อนระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม บุคลิกภาพ โครงสร้างทางการเมืองทัศนคติของบุคคลที่มีต่อพรรคการเมืองและผู้สมัคร ตลอดจนประเด็นปัญหาในการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองและผู้สมัครรวมถึงสถานการณ์ทางการเมืองขณะนั้น ซึ่งปัจจัยทั้งหลายต่างมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงของบุคคล ปัจจัยตัวใดจะมีอิทธิพลมากกว่ากันต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับปัจเจกชนและสภาพแวดล้อมของตัวบุคคลนั้น ๆ เป็นสำคัญ การที่จะแสวงหาปัจจัยและเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยละเอียดและแน่ชัด จึงเป็นงานเทคนิคที่ซับซ้อน ต้องใช้เวลาในการค้นคว้าวิจัยอีกมากมายในการอธิบายพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคล

ซึ่งจากแผนภาพยังพิจารณาได้ว่าครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอีกด้วย ทั้งนี้ เค็นท์ แอล เทดิน (Kent L. Tedin) อธิบายถึงอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กว่า ถ้าบิดามารดาในครอบครัวมีความสนใจทางการเมืองเฉพาะอย่างเฉพาะกรณีในระดับสูง และถ้าเด็กในครอบครัวมีโอกาสรับรู้ความรู้สึก และความสนใจของบิดามารดาได้เที่ยงตรงแล้ว ครอบครัวยิ่งจะมีอิทธิพลต่อเด็กในด้านค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเมืองมากตามไปด้วย³⁶

นอกจากนั้น การศึกษาวิจัยยังพบว่า เด็กจะมีความผูกพันในพรรคการเมืองมากขึ้น มีพฤติกรรมทางการเมืองคล้ายคลึงกับครอบครัว ถ้าหากว่าบิดามารดา (หรือบุคคลในครอบครัว) ชอบหรือไม่ผูกพันในพรรคการเมืองเดียวกัน หรือถ้าหากความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว

³⁶Kent L. Tedin, "The Influence of Parents on the Political Attitudes of Adolescents", American Political Science Review, 62 (December 1974), pp. 1579-1592.

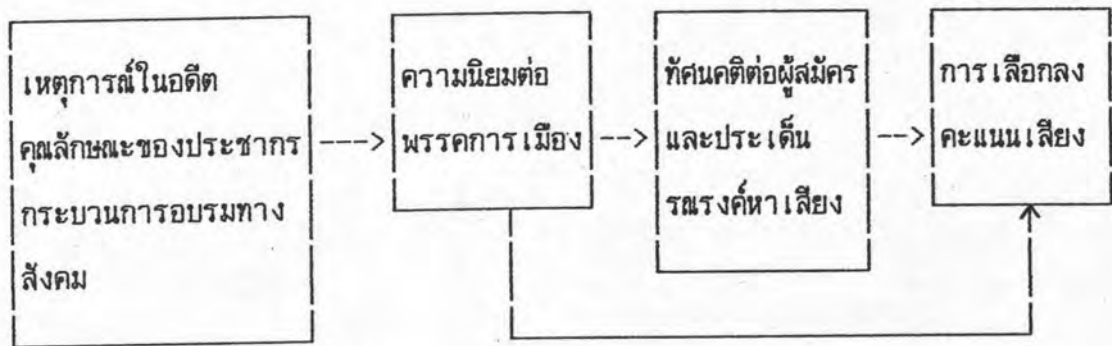
เป็นไปอย่างแน่นแฟ้น และถ้าบุคคลเหล่านี้มีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกันแล้ว เด็กในครอบครัวมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้ความพึงพอใจในพรรคการเมือง และแบบแผนของพฤติกรรมการเมืองจากครอบครัว³⁷

จะเห็นได้ว่าการอบรมกล่อมเกลาก่อสมาชิกครอบครัวในด้านการเมือง ย่อมมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ ความผูกพันกับพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว หรือยังอาจเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของสมาชิกคนใดคนหนึ่งของครอบครัวที่ตัดสินใจไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งได้ ดังงานวิจัยของลาซาร์เฟลด์ (Lazarsfeld) เกี่ยวกับอิทธิพลของสถานการณ์ที่รู้สึกขัดแย้ง ดังได้กล่าวมาแล้วย่อมมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเหล่านี้

ในเรื่องของความผูกพันที่บุคคลมีต่อพรรคการเมืองนั้น เฮอเบิร์ด บี แอชเชอร์ (Herbert B. Asher) ได้สรุปตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระยะยาวและปัจจัยระยะสั้น (long-short term forces) กับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไว้ ดังนี้

³⁷Herbert McClosky and Harold Dahlgren, "Primary Group Influence on Party Loyalty", American Political Science Review, 53 (1959), pp. 757-776.

แผนภาพ 2.2 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความนิยมต่อพรรคการเมืองและผู้สมัคร
รับเลือกตั้งกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

Asher อธิบายถึงตัวแบบของเขาว่า ความนิยมที่มีต่อพรรคการเมืองจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติที่บุคคลมีในเรื่องความผูกพัน (ต่อผู้สมัครหรือประเด็นในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง) ซึ่งถือเป็นปัจจัยระยะยาว ซึ่งมีอิทธิพลต่อปัจจัยระยะสั้น แต่ในขณะเดียวกันก็อาจมีอิทธิพลต่อการกำหนดการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยตรง โดยเฉพาะในกรณีที่บุคคลผู้มาใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งนั้น มีความนิยมต่อพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งเพียงอย่างเดียวไม่เปลี่ยนแปลงโดยมิได้คำนึงถึงผู้สมัครหรือประเด็นในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม แอสเชอร์ (Asher) ยังอธิบายว่า ปัจจัยระยะสั้น อันได้แก่ ทัศนคติต่อผู้สมัครและประเด็นในการรณรงค์หาเสียงนั้นมีอิทธิพลมากกว่าปัจจัยระยะยาวในการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ส่วนสาเหตุของบุคคลที่มีความผูกพันต่อพรรคการเมืองพรรคใดในการเลือกตั้งนั้นพบว่ามิใช่สาเหตุจากการมีเหตุการณ์สำคัญในอดีตที่มีผลกระทบต่อกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอย่างไร นอกจากนี้ ความนิยมที่บุคคลมีต่อพรรคการเมืองนั้นจะมีได้จะต้องผ่านกระบวนการอบรมกล่อมเกลามาทางสังคมจากครอบครัวและคุณลักษณะบุคลิกภาพของบุคคล เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ตัวอย่าง

เช่น การเลือกตั้ง ในปี ค.ศ. 1960 ระหว่างเคนเนดี และ นิกสัน ซึ่งเป็นผลมาจากความนิยมในศาสนาคริสต์นิกายแคทอลิกของเคนเนดีเป็นสำคัญ^{๓๘}

นอกจากนั้นผลการวิจัยของแคมเบลล์ (Campbell)^{๓๙} และคณะที่ทำการศึกษา "ปัจจัยระยะสั้นเฉพาะช่วงสมัย" (short-term forces) ว่ามีผลทำให้การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเบี่ยงเบนไปจากสภาวะปกติหรือไม่ อย่างไร ผลการวิจัยพบว่า การขึ้นลงของอัตราการลงคะแนนเสียงและการเลือกพรรคการเมืองโตพรรคการเมืองนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยระยะสั้นเฉพาะช่วงสมัยกับปัจจัยพื้นฐาน คือ ความนิยมพรรคของคนอเมริกันประกอบกัน สำหรับปัจจัยระยะสั้นเฉพาะช่วงสมัย ประกอบด้วย ความสนใจในตัวผู้สมัคร นโยบายในการรณรงค์หาเสียงต่อประเด็นปัญหาทางการเมือง ภาพพจน์ของพรรคการเมืองในการปฏิบัติงาน สถานการณ์ทางการเมืองภายในและภายนอกประเทศ เป็นต้น ซึ่งตัวแปรอื่นเป็นปัจจัยระยะสั้นเฉพาะช่วงสมัยจะผันแปรไปในแต่ละช่วงที่จัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นในประเทศ ซึ่งเมื่อพิจารณาารวมกันแล้วมีอิทธิพลทำให้บุคคลตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคหนึ่งมากกว่าอีกพรรคหนึ่ง อันทำให้ผลการเลือกตั้งเบี่ยงเบนไปจากสภาวะสมดุลงตามปกติ แต่เมื่อมีการเลือกตั้งครั้งต่อไปก็จะกลับเข้าสู่สภาวะสมดุลงตามปกติโดยนัยเดียวกันสลับเปลี่ยนกันไป

^{๓๘}Herbert B. Asher, Presidential Elections and American Politics (Georgetown, Ontario: Irwin Dorsey, Limited, 1980), pp. 217-218.

^{๓๙}Angus Campbell, Phillip E. Converse, Warren E. Miller and Donald E. Stokes, Elections and Political Order (New York: Willey, 1966), chp.7.

จากความสนใจของนักรัฐศาสตร์เกี่ยวกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยพิจารณาปัจจัยที่มีผลหรือมีอิทธิพลผลักดันให้แสดงพฤติกรรมของบุคคลในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้น จนสามารถสร้างทฤษฎีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งขึ้น 3 ทฤษฎี คือ⁴⁰

1. ทฤษฎีปัจจัยตัวกำหนด (Deterministic Theories)
2. ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล (Consciously Rational Theories)
3. ทฤษฎีระบบ (Systems Theories)

1. ทฤษฎีปัจจัยตัวกำหนด (Deterministic Theories)

ทฤษฎีปัจจัยตัวกำหนดเสนอหลักการสำคัญว่า "ปัจจัยด้านสถานภาพทางสังคมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง" โดยให้ความสำคัญถึงภูมิหลังของบุคคล โดยเฉพาะปัจจัยทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม อันได้แก่ เพศ รายได้ การศึกษา อาชีพ เชื้อชาติ อายุ เป็นต้น เพื่อใช้ปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้เป็นตัวแปรในการศึกษาแบบแผนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรในเชิงเปรียบเทียบ ทฤษฎีประเภทนี้จะเสนอเงื่อนไขที่กำหนดรูปแบบ (pattern)⁴¹ ของพฤติกรรม ซึ่งมีได้มุ่งที่จะสรุปร่วมเชิงนิรนัย (deductive generalization) หรือเพื่อที่จะทำนายพฤติกรรมของบุคคลในการลงคะแนนเลือกตั้งในอนาคต ทั้งนี้จะมีประโยชน์ในด้านการจัดระเบียบตัวแปรที่หลากหลาย แนวความคิดที่เป็นพื้นฐานของทฤษฎีปัจจัยตัวกำหนดนี้ได้แก่ งานศึกษาวิจัยของลาซาร์เฟลด์ กับแคมเบลล์และคณะ (Lazarsfeld and Campbell)

⁴⁰ สัจจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย, หน้า 30-36.

⁴¹ Robert T. Golembiewski, William A Welsh and William J. Crotty, A Methodological Primer for Political Scientists (Chicago: Rand McNally, 1966), pp. 404-406.

2. ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล (Consciously Rational Theories)

ทฤษฎีนี้มุ่งให้ความสำคัญต่อความมีเหตุผลในการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคลที่มีต่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมือง วิธีรณรงค์หาเสียง การแถลงนโยบายรวมตลอดถึงการบริหารการเลือกตั้ง กล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาถึงอิทธิพลของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสำคัญ ผลงานพื้นฐานที่สำคัญของทฤษฎีนี้ ได้แก่ ผลงานของ แอนโทนี ดาวน์ (Antony Downs) เรื่อง *An Economic Theory of Democracy*⁴² และผลงานของ วี.โอ.คีย์ (V.O. Key) เรื่อง *The Responsible Electorate*⁴³

⁴² ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ของ Downs ยืนยันว่า ผู้ออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนย่อมแสวงหาผลประโยชน์ของตนให้มากที่สุด ในขณะที่เดียวกัน พรรคการเมืองแต่ละพรรคก็พยายามที่จะเข้าไปมีอำนาจเป็นรัฐบาล ผู้มีส่วนร่วมในทางการเมืองทั้งสองฝ่ายนี้จะกระทำทุกสิ่งทุกอย่างอย่างมีเหตุผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตน ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Antony Downs, *An Economic Theory of Democracy* (New York: Harper and Row, 1957).

⁴³ V.O. Key กล่าวว่าผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งของสหรัฐอเมริกา "ไม่ได้โง่" หรือตัดสินใจอย่างเลื่อนลอยอย่างเด็ดขาด จากการศึกษาโดยใช้ข้อมูลการหยั่งสำรวจความคิดเห็นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1936-1960 เป็นหน่วยในการศึกษาพบว่า ผู้ที่เปลี่ยนใจสนับสนุนพรรคหนึ่งไปสู่อีกพรรคหนึ่งในการเลือกตั้งประธานาธิบดีแต่ละครั้ง มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อประเด็นทางการเมืองที่ประธานาธิบดีสมัยนั้น ๆ ดำเนินการ ดูรายละเอียดใน V.O. Key Jr, *The Responsible Electorate: Rationality in Presidential Voting* (Cambridge : Harvard University Press, 1966).

นอกจากผลงานของนักรัฐศาสตร์ทั้ง 2 ท่านที่ให้ความสำคัญของความสำนึกเชิงเหตุผลแล้ว เอเชน และ ฟิชเบน (Ajzen and Fishbein)⁴⁴ ได้เสนอทฤษฎีที่ศึกษาถึงพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในแนวทางเดียวกัน คือ ทฤษฎีการกระทำที่มีเหตุผล (Theory of Reasoned Action) เพื่ออธิบาย (explain) ทำนาย (predict) พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคล ทฤษฎีการกระทำที่เหตุผลเป็นผลการวิจัยในปี ค.ศ. 1950 และได้รับการพัฒนาและทดสอบความถูกต้องแม่นยำตลอดมา

ทฤษฎีการกระทำที่มีเหตุผล (Theory of Reasoned Action) ตั้งสมมุติฐานเบื้องต้นว่า มนุษย์โดยปกติแล้วเป็นผู้ที่มีเหตุผล และสามารถให้ข่าวสารที่ตนได้รับอย่างเป็นระบบ ทฤษฎีนี้จึงไม่ให้ความสนใจถึงอิทธิพลแรงจูงใจจากจิตใต้สำนึก (unconscious motives) หรือ พลังของความอยาก (desires) ตลอดจนการกระทำที่ปราศจากความนึกคิดทั้งหลาย อาทิ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ นั่นคือ การกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาของมนุษย์สามารถที่จะทำความเข้าใจได้อย่างเป็นระบบ

ซึ่งการที่จะทำความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ และอธิบายตลอดจนคาดการณ์หรือทำนายพฤติกรรมนั้น ๆ ได้นั้น จะต้องสามารถระบุพฤติกรรมและวัดค่าพฤติกรรมนั้นได้ (identify and measure) เมื่อระบุนิยามพฤติกรรมได้อย่างชัดเจนและวัดค่าพฤติกรรมนั้นได้แล้ว จึงสามารถศึกษาค้นคว้าวิจัยในลำดับต่อไปว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นตัวกำหนดหรือมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมนั้นขึ้น อย่างไรก็ตามการที่จะสามารถวัดพฤติกรรมได้นั้นจะต้องทราบถึงบรรทัดฐานเชิงพฤติกรรมก่อน บรรทัดฐานเชิงพฤติกรรม (behavioral

⁴⁴Ajzen and Fishbein, Understanding Attitudes and Predicting Social Behavior, p. 5.

criterion) นั้น มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำ (action) เป้าหมาย (target) สภาพแวดล้อม (content) และเวลา (time) ตัวอย่าง เช่น ผู้รูลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (การกระทำ) ให้แก่พรรคเสรีประชาธิปไตย (เป้าหมาย) เนื่องจากเป็นพรรคที่บริหารงานมีประสิทธิภาพ (สภาพแวดล้อม) ในวันเลือกตั้ง (เวลา) ดังนั้น การกระทำ เป้าหมาย สภาพแวดล้อมและเวลา จึงเป็นส่วนหนึ่งของบรรทัดฐานเชิงพฤติกรรม การที่จะวัดพฤติกรรมจึงต้องวัดจากการกระทำ ตามเป้าหมายของการกระทำ ตามสภาพแวดล้อมที่การกระทำเกิดขึ้น และในเวลาที่การกระทำเกิดขึ้น

วิธีการในการวัดพฤติกรรมของบุคคลนั้น สามารถพิจารณาได้ 2 วิธี คือ

1. การสังเกตโดยตรง (direct observation) การสังเกตโดยตรงของตัวผู้วิจัยเองต่อการแสดงพฤติกรรมของสิ่งที่สนใจศึกษาวิจัย วิธีการดังกล่าวนี้วัดได้ทั้งขนาดและความถี่ของพฤติกรรม

2. การรายงานพฤติกรรมด้วยตนเอง (self-reports of behavior) ในกรณีที่ผู้วิจัยไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมโดยตรงได้ อาจให้ผู้กระทำรายงานพฤติกรรมของเขาเองได้⁴⁵ วิธีนี้จะช่วยให้สามารถประหยัดพลังงาน เวลา และกำลังเงิน และยังเป็นประโยชน์ต่อกรณีที่ต้องการสังเกตพฤติกรรมที่ต้องการซ้ำอีกครั้งหนึ่ง

ทฤษฎีการกระทำที่มีเหตุผลเน้นว่า การกระทำทางสังคมของมนุษย์ทั้งหมดอยู่ภายใต้การควบคุมของจิตใจ ดังนั้น ความตั้งใจ (intention) ที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมนั้น จึงเป็นปัจจัยกำหนดที่มีความใกล้ชิดมากที่สุดของการกระทำของบุคคล ด้วยเหตุนี้ เราจึงสามารถทำนายพฤติกรรมได้จากความตั้งใจของบุคคล อย่างไรก็ตามการทำนายพฤติกรรม

⁴⁵ Ibid, p. 34.

จากความตั้งใจนั้นยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอีก 2 ประการ ประการแรก การวัดความตั้งใจจะต้องสอดคล้องกับบรรทัดฐานเชิงพฤติกรรมทั้งในด้านการกระทำ เป้าหมาย สภาพแวดล้อมและเวลา ตัวอย่าง เช่น ถ้าต้องการจะทำนายพฤติกรรมว่าบุคคลจะไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (การกระทำ) ในการเลือกตั้งทั่วไป (เป้าหมาย) ที่หน่วยเลือกตั้ง ก. (สภาพแวดล้อม) ในวันเลือกตั้ง (เวลา) ผู้วิจัยจะต้องวัดความตั้งใจของบุคคลที่จะไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือไม่ในการเลือกตั้งทั่วไป ที่หน่วยเลือกตั้ง ก. ในวันลงคะแนนเลือกตั้งด้วย และการวัดความตั้งใจอาจต้องใช้วิธีวัดที่มีความละเอียดอีกชั้นหนึ่ง เช่น การวัดเปอร์เซ็นต์ของความตั้งใจที่จะแสดงพฤติกรรมหรือไม่แสดงพฤติกรรม ประการที่สอง การวัดความตั้งใจจะทำนายพฤติกรรมได้ต่อเมื่อความตั้งใจนั้นไม่เปลี่ยนแปลงไปก่อนที่จะมีการวัดพฤติกรรมนั้น เพราะความตั้งใจอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา ดังนั้น การวัดความตั้งใจของบุคคลจะต้องกระทำก่อนที่จะทำการวัดพฤติกรรม ไม่นานนัก⁴⁶

แม้ว่าความตั้งใจของบุคคลจะเป็นหลักการสำคัญของการแสดงพฤติกรรมของบุคคล แต่ก็ไม่สามารถอธิบายเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมได้ครอบคลุม ซึ่งการพยายามที่จะทำความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์นอกเหนือจากการทำนายพฤติกรรมนั้น จะต้องระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือกำหนดต่อความตั้งใจของมนุษย์ในการแสดงพฤติกรรมนั้นด้วย

ตามทฤษฎีการกระทำที่มีเหตุผล ความตั้งใจของบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัยกำหนดพื้นฐาน 2 ประการ คือ 1. ชรามชาติของบุคคล และ 2. อิทธิพลจากสังคม

ประการแรก ชรามชาติของบุคคล เป็นการประเมินพฤติกรรมของบุคคลที่จะแสดงออกในทางบวกหรือลบก็ได้ ซึ่งอาจเรียกปัจจัยนี้ว่า "ทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรม" (attitude

⁴⁶ Ibid., p.51.

toward the behavior) ซึ่งทัศนคติดังกล่าว เป็นการตัดสินพฤติกรรมที่บุคคลจะกระทำว่า "ดี" หรือ "เลว" ซึ่งทัศนคติดังกล่าวจะมีอิทธิพลทำให้บุคคลเห็นชอบหรือต่อต้านการกระทำดังกล่าวได้

ประการที่สอง อิทธิพลของสังคม เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจของมนุษย์ อันได้แก่ ความสำนึกถึงแรงกดดันของสังคมที่จะให้บุคคลกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ซึ่งความสำนึกดังกล่าว เป็นสภาพการรับรู้ทัศนคติของบุคคลของสังคม หรือเรียกปัจจัยนี้ว่า "ทัศนคติทางสังคมของบุคคล" (subjective norm) ซึ่งบุคคลจะแสดงพฤติกรรมเมื่อเขา ประเมินพฤติกรรมนั้นในด้านบวกและเชื่อว่าบุคคลอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อเขาควรแสดงพฤติกรรมนั้นด้วย

กล่าวโดยสรุป ในการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับ ความตั้งใจของบุคคล และความตั้งใจดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับทัศนคติต่อการกระทำดังกล่าว และ ทัศนคติทางสังคมของบุคคลนั้น

ปัญหาที่น่าพิจารณาคือ ถ้าหากบุคคลมี "ทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรม" กับ "ทัศนคติทางสังคม" ขัดแย้งกัน บุคคลจะแสดงออกอย่างไร จากการศึกษาวิจัยของ Ajzen และ Fishbein พบว่า โดยทั่วไปแล้ว ความตั้งใจของบุคคลอาจแตกต่างกันเป็นกรณีไป ขึ้นอยู่กับ ปัจจัยใดจะมีอิทธิพลมากกว่ากันซึ่งแตกต่างกันในการกำหนดความตั้งใจของแต่ละบุคคล ดังนั้น การทำความเข้าใจ ความตั้งใจจึงต้องวัดทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรม วัดทัศนคติทางสังคมและ ประเมินน้ำหนักสัมพัทธ์ (relative weight) หรือความสำคัญสัมพัทธ์ของปัจจัยทั้งสองนั้น อย่างไรก็ตาม การที่จะทำความเข้าใจของบุคคลนั้น จะต้องสามารถอธิบายได้ว่า ทำไมบุคคล จึงมีทัศนคติและทัศนคติทางสังคมเช่นนั้น

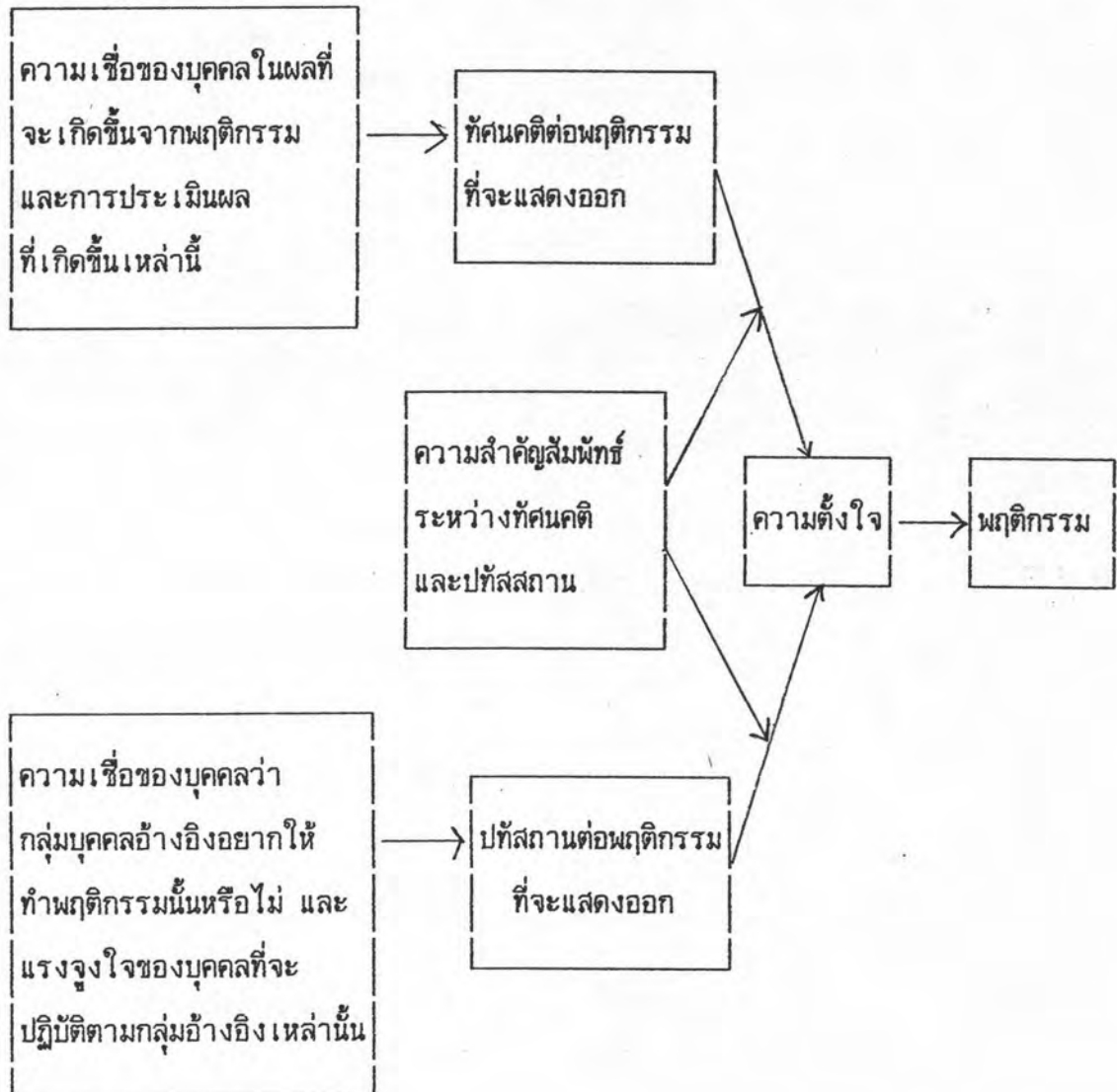
ซึ่งตามนัยทฤษฎี ทัศนคติ เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งของความเชื่อ (beliefs) ถ้า บุคคลเชื่อว่า การแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจะมีผลในทางบวกแก่เขา เขาจะแสดง

พฤติกรรมนั้นซึ่งความเชื่อที่เป็นพื้นฐานการแสดงออกของบุคคลนี้เรียกว่า "ความเชื่อเชิงพฤติกรรม"
(behavioral beliefs)

ส่วนทัศนคติของสังคมก็เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อ แต่เป็นความเชื่อที่บุคคล
ตระหนักว่ามีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหนึ่ง ๆ อยากให้เขาทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้น ๆ ซึ่งกลุ่มบุคคล
อื่น ๆ ที่มีพลังผลักดันให้บุคคลนั้นกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง เรียกได้ว่าเป็น
กลุ่มอ้างอิง (reference group) ดังนั้นจึงเรียกได้ว่าเป็น "ความเชื่อเชิงทัศนคติ"
(normative beliefs)

กล่าวโดยสรุป ความเชื่อเชิงพฤติกรรมมีส่วนสัมพันธ์กับความเชื่อเชิงทัศนคติ
ในการกำหนดความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมหนึ่ง ๆ ซึ่งปัจจัยด้านความเชื่อเชิงพฤติกรรม
และความเชื่อเชิงทัศนคติตัวใดจะมีอิทธิพลต่อการตั้งใจของบุคคลมากกว่ากัน ย่อมขึ้นอยู่กับแต่
ละบุคคลเป็นสำคัญในการประเมินน้ำหนักสัมพัทธ์ เราสามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพ 2.3 แผนภาพแสดงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมและปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม

อย่างไรก็ตาม ข้อบกพร่องของทฤษฎีดังกล่าวจะพบว่า ทฤษฎีนี้ได้ละเลยที่จะกล่าวถึงปัจจัยด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากทัศนคติต่อพฤติกรรมทางสังคม ปัจจัยดังกล่าวได้แก่ คุณลักษณะทางบุคลิกภาพ (personality characteristics) เช่น คุณลักษณะของอำนาจนิยม (authoritarianism) การปกปิดและการเปิดเผย (introversion-extraversion) และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement motivation) เป็นต้น หรือแม้แต่ปัจจัยที่เป็นตัวแปรด้านประชากร (demographic variables) เช่น เพศ อายุ ชั้นทาง

สังคมและชาติพันธุ์ เป็นต้น หรือปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ เช่น สถานภาพทางสังคม บทบาททางสังคม การอบรมกล่อมเกลாத่างสังคม ความสัมพันธ์ด้านเครือญาติ ความเฉลียวฉลาด เป็นต้น

จากการศึกษาจำนวนมากพบว่า ปัจจัยทางด้านบุคลิกภาพและปัจจัยด้านตัวแปรประชากรมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่ทำการศึกษา อันถือว่าเป็นตัวแปรภายนอก (external variable) ของพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อของบุคคล อันส่งผลกระทบต่อทัศนคติและปทัสถานทางสังคมของบุคคลตัวอย่าง เช่น บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบเปิดเผย มีความสนใจในการพบปะสังสรรค์ มากกว่าบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบปกปิด เพราะมีความไวต่อแรงกดดันทางสังคมมากกว่า เป็นต้น

3. ทฤษฎีระบบ (Systems Theory)

ทฤษฎีระบบเป็นทฤษฎีที่มีประเด็นหลักในการศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดดุลภาวะ (equilibrium) ขึ้นในการเลือกตั้ง โดยพิจารณาทั้งปัจจัยที่เป็นตัวกำหนด (deterministic factors) และความสำนึกเชิงเหตุผลที่เกิดขึ้นจากปัจจัยระยะสั้นเฉพาะช่วงสมัย (short-time forces) ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีระบบจึงมีลักษณะเป็นตัวแทนเชิงทำนาย (predictive model) โดยใช้หลักในการพิจารณาเชิงระบบทั่วไปว่า ปัจจัยแวดล้อมที่เกิดขึ้นเฉพาะช่วงสมัยที่มีการเลือกตั้ง เช่น สถานะการณ์ภายในและภายนอกประเทศ นโยบายทางการเมือง จำนวนบุคคลที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น เป็นตัวกำหนดที่มีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

จากแนวทางและผลการศึกษาวิจัยที่นักรัฐศาสตร์และนักสังคมศาสตร์ ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคลนั้น พอจะสรุปเป็นแนวความคิดและผลงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ 3 ประการใหญ่ ๆ คือ

1. สภาพของบุคคล (Resources) ได้แก่ องค์กรประกอบพื้นฐานของบุคคล อันได้แก่ สถานภาพของบุคคล อาชีพ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ เป็นต้น

2. ทัศนคติ (Attitude) ที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือต่อบุคคลหนึ่งบุคคลใด ซึ่งแสดงออกในรูปของการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ดีหรือไม่ดี แล้วก่อให้เกิดพฤติกรรมในรูปแบบที่หลากหลายต่อการเลือกตั้ง
3. ปัจจัยแวดล้อมที่เกิดขึ้นเฉพาะช่วงสมัยที่มีการเลือกตั้ง เช่น การแข่งขันในบางสมัย สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศ เป็นต้น

ผลงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในประเทศไทย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย เกิดขึ้นหลังจากที่นักสังคมศาสตร์ที่สนใจด้านพฤติกรรมสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศมากขึ้น เมื่อไม่นานมานี้ ในตอนแรก นักวิชาการได้ให้ความสนใจถึงอิทธิพลของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคล ในระยะหลังจึงให้ความสนใจที่จะศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยทางด้านจิตวิทยาสังคม หรือความรู้สึกทางด้านการเมือง ในการอธิบายถึงแบบแผนของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคล

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในประเทศไทย พอจะสรุปรวบรวมผลการวิจัยตามแนวความคิด ที่ใช้ในการอธิบายปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ปัจจัยสถานภาพส่วนบุคคล โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น เพศ อายุ รายได้ อาชีพ การศึกษา เชื้อชาติ ถิ่นที่อยู่ เป็นต้น
2. ปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคมของบุคคล โดยเฉพาะความรู้สึกทางการเมือง เช่น ความสนใจทางการเมือง ทัศนคติทางการเมือง ความเชื่อทางการเมือง ความผูกพันต่อพรรคการเมือง ทัศนคติที่มีต่อบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น
3. ปัจจัยด้านสถานการณ์แวดล้อมทางการเมืองและสังคมซึ่งเกิดขึ้นเฉพาะสมัยที่มีการเลือกตั้ง เช่น การแข่งขันกันระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้ง บทบาท ทำที และทัศนคติของผู้นำ และพรรคการเมืองบางพรรคในขณะนั้น การรณรงค์หรือในการบริหารประเทศที่มีผล ต่อความ

รู้สึกนึกคิด และความโน้มเอียงของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

1. ปัจจัยสถานการณ์ส่วนบุคคล

ปัจจัยในส่วนนี้ได้แก่ องค์ประกอบในด้านตัวแปรประชากร (Demographic variables) ซึ่งเน้นในเรื่องสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล ซึ่งก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ถิ่นที่อยู่ เป็นต้น ทั้งนี้จะพิจารณาผลการวิจัยพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในไทย ดังต่อไปนี้

การศึกษาวิจัยของ วิภากรณ์ ปราโมช ณ อยุธยา พบว่า เพศชายมีความรู้ความสนใจ และความเข้าใจในการเลือกตั้งมากกว่าเพศหญิง โดยเฉพาะเพศชายผู้มีการศึกษาระดับปานกลาง ถึงระดับการศึกษาสูงและมีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมสูง จะมีทัศนคติที่ดีและแสดงความกระตือรือร้นในการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าเพศหญิงที่มีการศึกษาน้อย และมีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ⁴⁷ ส่วนในประเด็นเรื่องการศึกษา ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น ผลการวิจัยพบว่า การศึกษามีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองแบบรัฐสภาอย่างค่อนข้างชัดเจน นั่นคือ ร้อยละเฉลี่ยของผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้จะเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษา กล่าวคือ ผู้ที่ไม่รู้หนังสือจนถึงได้รับการศึกษาสูงสุดระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จะมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองแบบรัฐสภาสูงเพียงร้อยละ 8.7 ในขณะที่บุคคลที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือสูงกว่าจะเข้าใจในเรื่องดังกล่าวสูงถึงร้อยละ 66.7⁴⁸

⁴⁷วิภากรณ์ ปราโมช ณ อยุธยา. "การศึกษาที่ทัศนคติทางการเมือง ความรู้ความเข้าใจและความสนใจในการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตกรุงเทพมหานคร วันที่ 4 เมษายน 2519", หน้า 101-102.

⁴⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 105.

นอกจากนี้การวิจัยทางด้านอาชีพ ยังพบว่า ประชาชนที่ประกอบอาชีพรับราชการ และนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการปกครองแบบรัฐสภาสูงกว่าประชาชนที่ประกอบอาชีพ เอกชนส่วนตัว และแม่บ้าน⁴⁹ และผลการวิจัยอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผู้ที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจสูงจะมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองแบบรัฐสภาสูง และระดับความรู้ความ เข้าใจในระบบการเมืองแบบรัฐสภานี้จะค่อย ๆ ลดต่ำลงตามฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่ำลง⁵⁰

การศึกษาวิจัยของ มานะศรี ยงเจริญ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาของการเข้ามามี ส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทยนั้นพบว่า ในตัวแปรด้านเพศ นั้นนักศึกษาชายมีส่วนร่วม ทางการเมืองมากกว่านักศึกษาหญิง⁵¹

ในประเด็นการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยการถูกระดม และด้วยความลำนึก ของตนเองนั้น ผลการศึกษาวิจัยของ ไพรัตน์ เตชะเสถียร พบว่า เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะไปใช้ สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยถูกระดมมากกว่าเพศชาย เพศชายมีความรู้ทางการเมืองมากกว่า เพศหญิง⁵²

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 107.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 108.

⁵¹ มานะศรี ยงเจริญ. "การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย ศึกษา เฉพาะกรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 5 มหาวิทยาลัยรามคำแหง" (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 214-215.

⁵² ไพรัตน์ เตชะเสถียร. "การออกเสียงเลือกตั้งในอำเภอป่าตึก : ศึกษาเฉพาะ กรณีการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในอัตราสูง" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการ ปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 109.

ในด้านอายุ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไป จะไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวและวัยกลางคน แต่มีแนวโน้มจะถูกชักจูงให้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ง่ายกว่า ในการตัดสินใจเลือกตัวผู้สมัครนั้นจะคำนึงถึงตัวบุคคลมากกว่าพรรคการเมือง อีกทั้งยังสามารถตัดสินใจได้รวดเร็วกว่าและแน่นอนกว่าผู้ที่มีอายุน้อย⁵³ ส่วนทางด้านการศึกษา พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยความสำนึกของตนเองมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ และมีความเป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจและสามารถตัดสินใจได้รวดเร็วแน่นอนกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ และมีแนวโน้มที่จะลงคะแนนเสียงโดยคำนึงถึงพรรคการเมืองมากกว่าตัวบุคคลโดยให้ความสำคัญกับนโยบายของพรรคมากกว่าประเด็นอื่น ในขณะที่ผู้มีการศึกษาต่ำจะใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยการถูกระดม จึงทำให้อัตราการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงมีสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง⁵⁴ สำหรับอิทธิพลเรื่องอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานเอกชน พนักงานรัฐวิสาหกิจ และนักธุรกิจ รวมทั้งพ่อค้าแม่ค้า ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสูงกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ แต่ผู้ประกอบอาชีพเป็นพ่อค้า แม่ค้า มีแนวโน้มที่จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยถูกชักจูงได้ง่ายกว่า มีความเป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจน้อยกว่า และตัดสินใจได้ช้ากว่าผู้ประกอบอาชีพกลุ่มอื่น ๆ โดยมีแนวโน้มที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยคำนึงถึงตัวบุคคลมากกว่าพรรคการเมือง และมีความแน่นอนในการตัดสินใจสูงกว่าอาชีพอื่น⁵⁵

ผลการวิจัยด้านรายได้ พบว่า ผู้ที่มีรายได้สูงไปลงคะแนนเสียงมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่าคือ กลุ่มผู้มีรายได้ในระดับตั้งแต่ 6,001 บาทขึ้นไป มีอัตราไปใช้สิทธิสูงสุดคือ

⁵³ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 176.

ร้อยละ 85 ในขณะที่ผู้มีรายได้ระดับปานกลาง (3,001-6,000 บาท) ไปใช้สิทธิร้อยละ 70 และกลุ่มผู้ไปใช้สิทธิต่ำสุด คือ กลุ่มผู้มีรายได้ต่อเดือนระดับต่ำ (3,000 บาทลงมา) ไปใช้สิทธิเพียงร้อยละ 53 เท่านั้น^{๕๖}

ผลการวิจัยของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช ซึ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับการเมืองไทย และสรุปไว้ว่า ผู้ที่มีอายุในวัยกลางคน คือ อายุ 40-50 ปี จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงสุด^{๕๗} ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของ จรูญ สุภาพ ที่พบว่า ผู้ที่ไปออกเสียงเลือกตั้งมากที่สุด คือ ผู้ที่มีอายุอยู่ในวัยกลางคน^{๕๘} เนื่องจากบุคคลที่มีอายุน้อยจะเป็นวัยที่กำลังศึกษาและทำงาน จึงไม่ได้ให้ความสนใจกับการออกเสียงเลือกตั้งเท่าที่ควร

นอกจากนั้นผลการวิจัยยังพบว่า ผู้ที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มไปใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยความสำนึกของตนเองมากกว่าผู้มีรายได้น้อย^{๕๙}

ส่วนการวิจัยของ สุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ฝ่องแผ้ว ซึ่งทำการศึกษาวิจัยพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย ในปี พ.ศ. 2522 และ พ.ศ. 2526 นั้น พบว่า ในประเด็นของเพศนั้น เพศชายจะไปลงคะแนนเสียงโดยมีการตัดสินใจได้เร็วกว่าเพศหญิง

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

^{๕๗} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "การเมืองเปรียบเทียบ: วัฒนาการและแนวการศึกษา" ใน สมบัติ จันทรวงศ์ (บรรณาธิการ) รัฐศาสตร์ : สถานภาพและพัฒนาการ (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2521), หน้า 105.

^{๕๘} จรูญ สุภาพ, ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย : เผด็จการ) และ หลักวิเคราะห์การเมืองแผนใหม่ (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2519), หน้า 233-234

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน.

เล็กน้อย และในการเลือกผู้สมัคร จะเลือกโดยคำนึงถึงพรรค นโยบายของพรรคมากกว่าคำนึงถึงตัวบุคคล และมีความเป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจเลือกผู้สมัครมากกว่าเพศหญิงอีกด้วย^{๕๐} ส่วนปัจจัยด้านการศึกษา พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มไปลงคะแนนเสียงด้วยความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ มีแนวโน้มการตัดสินใจในการเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เร็วและแน่นอนกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย และยากต่อการถูกชักจูงให้ไปลงคะแนนเสียง ผู้ที่มีการศึกษาสูงยังมีแนวโน้มที่จะลงคะแนนโดยคำนึงถึงพรรคการเมืองมากกว่าตัวบุคคลเป็นสำคัญ และให้ความสำคัญกับนโยบายของพรรคการเมืองมากกว่า^{๕๑}

นอกจากนี้ อาชีพจะมีความสอดคล้องกับการศึกษา คือ ผู้ที่ประกอบอาชีพที่ต้องใช้การศึกษาสูง อาทิ ครู อาจารย์ ข้าราชการและนักธุรกิจ ไปลงคะแนนเสียงโดยมีความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองดีมากกว่า และตัดสินใจเลือกผู้สมัครได้รวดเร็วแน่นอนกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร กรรมกร ซึ่งมักจะเลือกเพราะคำนึงถึงความสามารถของผู้สมัครที่จะทำประโยชน์ให้กับตนเป็นสำคัญ^{๕๒}

ผลการวิจัยของ จุฑาทิพย์ สุขรังสรรค์ ยังพบว่า เพศชายจะไปลงคะแนนเสียงด้วยความสำนึกของตัวเองมากกว่า มีแนวโน้มเลือกพรรคมากกว่าตัวบุคคล และในการเลือกพรรคนั้นก็คำนึงถึงนโยบายของพรรค มีความเป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจมากกว่าเพศหญิง ในขณะที่เพศหญิงมีโอกาที่จะไปลงคะแนนเสียงเพราะถูกชักจูงหรือตามคนอื่นไปมากกว่าผู้ลงคะแนนเสียงเพศชาย ในด้านความแตกต่างในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น ปรากฏว่า

^{๕๐} สุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ พ่องแผ้ว, พฤติกรรมการณ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย, หน้า 226-227.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า 227.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า 227-228.

ทั้งเพศชายและหญิงไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในอัตราที่ใกล้เคียงกัน โดยเพศหญิงมีอัตราในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสูงขึ้นกว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปในครั้งก่อน ๆ^{๕๓}

จากการศึกษาของ จिरายุทธ วัจนรัตน์ เกี่ยวกับการไม่ไปออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนนั้น พบว่า ประชาชนที่มีอายุระหว่าง 50-59 ปี มีแนวโน้มที่จะมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองสูงกว่ากลุ่มอายุอื่น ๆ^{๕๔} นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยด้านอาชีพของประชาชนที่ต่างกัน มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ ประชาชนที่ประกอบอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ จะมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยสูงสุด รองลงมาคือ อาชีพค้าขาย-ธุรกิจ นักเรียน นักศึกษา แม่บ้าน กรรมกรและเกษตรกร ตามลำดับ^{๕๕} และยังพบว่าประชาชนที่มีรายได้สูงจะมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่ำ^{๕๖}

^{๕๓} จุฑาทิพย์ สุขรังสรรค์, "พฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 175.

^{๕๔} จิรายุทธ วัจนรัตน์, "การไม่ไปออกเสียงเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2524 เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 218.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า 221.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า 220.

ผลการศึกษาของ กนก บิณศิริวานิช สรุปว่าอายุทำให้เกิดความแตกต่างใน ความรู้ความเข้าใจในการเลือกตั้ง ความสนใจต่อการเลือกตั้งและการนิยมพรรคใดพรรคหนึ่ง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ที่มีอายุสูงขึ้นจะเห็นได้อย่างชัดเจน^{๕๗}

ผลการศึกษาของ ศุภชัย เอี่ยมละเอียด พบว่า ระดับการศึกษาของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง มีความสัมพันธ์กับการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง กล่าวคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีระดับการศึกษาสูง จะไปลงคะแนนเสียงด้วยความสำนึกของตัวเองในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีระดับการศึกษาต่ำ^{๕๘} ในขณะที่เดียวกันรายได้ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการตัดสินใจ เลือกผู้สมัคร กล่าวคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีรายได้สูงจะตัดสินใจตกลงใจเร็วกว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีรายได้ต่ำ^{๕๙}

กรมวิจัยของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พบว่า ผู้อาศัยอยู่ในเขต กรุงเทพมหานคร และเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพราะเชื่อว่าเป็นหน้าที่พลเมือง เลือกผู้สมัครเป็นพรรค และได้ตัดสินใจไว้นานแล้ว ในขณะที่ผู้มีที่อยู่อาศัยในชนบทไปใช้สิทธิ

^{๕๗} กนก บิณศิริวานิช, "พฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 8 กรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร การปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 201.

^{๕๘} ศุภชัย เอี่ยมละเอียด, "พฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในองค์การปกครอง ท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเมืองพัทยา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร การปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 58.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า 62.

เลือกตั้ง โดยพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้สมัครและตัดสินใจเลือกผู้สมัครซ้ำกว่าผู้อาศัยอยู่ในเขตเมืองและกรุงเทพมหานคร⁷⁰

ผลการวิจัยของ รังสิมา คิริรังษี พบว่า นิสิตนักศึกษาซึ่งเป็นผู้มีการศึกษาสูง เป็นปัญญาชนและมีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมค่อนข้างสูง จะมีพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ด้วยจิตสำนึกตนเอง⁷¹

การวิจัยของ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว พบว่า ชาวกรุงเทพมหานครส่วนมากจะลงคะแนนเสียงโดยเลือกเป็นพรรค เขตด้านในของกรุงเทพมหานครจะเน้นการเลือกเป็นพรรคสูงกว่าเขตรอบนอก และในเขตรอบนอกจะมีความนิยมในตัวผู้สมัครคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ⁷²

⁷⁰กรมการปกครอง, รายงานวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2529 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2530), หน้า 177.

⁷¹รังสิมา คิริรังษี, "ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั่วไป 27 กรกฎาคม 2529 ของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์) ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 135.

⁷²พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, แบบแผนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของชาวกรุงเทพมหานคร : ศึกษาจากการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2526 และเลือกตั้งซ่อม 2528 (กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 27.

ผลการวิจัยพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในไทย สามารถสรุปเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1. เพศ มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล ความสนใจทางการเมืองและความรวดเร็วในการตัดสินใจทางการเมือง โดยเพศชายจะรับรู้ข้อมูลข่าวสารและมีความเข้าใจทางการเมืองตลอดจนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง นอกจากนี้ยังมีความสนใจที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าเพศหญิง และสามารถตัดสินใจเลือกผู้สมัครได้อย่างรวดเร็วแน่นอน มีการตัดสินใจที่เป็นตัวของตัวเองมากกว่าเพศหญิง
2. อายุ พบว่าระดับอายุที่มีความสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงสุดคือ กลุ่มอายุวัยกลางคนและหลังจากนั้นจะค่อย ๆ ลดลงทีละน้อยในวัยสูงอายุ
3. การศึกษา บุคคลยิ่งมีการศึกษาสูงยิ่งเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสูงขึ้น เพราะมีความสำนึกในบทบาทของรัฐบาล และได้รับข่าวสารทางการเมือง อย่างไรก็ตามหลักการดังกล่าวก็อาจไม่ตรงตามผลการศึกษาได้ ในกรณีที่มีผู้มีการศึกษาต่ำมาใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในอัตราที่สูงกว่าผู้มีการศึกษาสูง ทั้งนี้เพราะผู้มีการศึกษาต่ำถูกระดมให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ง่ายกว่า
4. อาชีพ พบว่า ผู้ที่มีอาชีพที่ต้องใช้การศึกษาสูง จะไปลงคะแนนเสียง เพราะมีความสำนึกในหน้าที่ของประชาชนที่ดี และสามารถตัดสินใจทางการเมืองได้ดีกว่าผู้ที่มีอาชีพที่ใช้การศึกษาน้อย
5. รายได้ พบว่า ผู้ที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มจะไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสูงกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย และสามารถตัดสินใจได้เร็วกว่าด้วย และมีกำลังทรัพย์และเวลาที่จะสละให้กับการเมืองได้ดีกว่า

6. ถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง พบว่าผู้ที่อยู่ในเขตเมืองหลวงมีแนวโน้มไปลงคะแนนเสียงสูงกว่าผู้ที่อยู่ในชนบท

การนำทฤษฎีปัจจัยตัวกำหนดซึ่งเน้นปัจจัยสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมาอธิบายการเลือกตั้งของคนไทยนั้น บางครั้งไม่สามารถอธิบายการเลือกตั้งได้อย่างสมเหตุสมผลได้ และไม่สามารถอธิบายได้ว่า ทำไมผู้เลือกตั้งจึงมีพฤติกรรมเช่นนั้น ทำให้นักวิชาการไทยได้นำปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคมของบุคคลมาใช้อธิบายพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย

2. ปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคมของบุคคล

การศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้นำปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคมของบุคคลมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมดังกล่าว โดยเน้นปัจจัยในด้านทัศนคติทางการเมือง ความสนใจทางการเมือง และความผูกพันที่มีบุคคลมีต่อพรรคการเมือง ความนิยมที่มีต่อผู้สมัคร โดยมีผลการวิจัยดังนี้

2.1 ทัศนคติทางการเมือง

นักวิชาการไทยได้ให้ความสนใจกับปัจจัยด้านทัศนคติทางการเมือง เพราะทัศนคติเป็นที่มาของการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคล อันจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการเลือกตั้งของบุคคล⁷³ กล่าวคือ ทัศนคติจะก่อให้เกิดแรงจูงใจ (motivation) ซึ่งหมายถึงภาวะภายในจิตใจของบุคคลที่พร้อมจะกระตุ้นให้พฤติกรรมเป็นไปตามเป้าหมาย และแรงจูงใจ

⁷³ ทิตยา สุวรรณะชญ, "ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรม" วารสาร พัฒนบริหารศาสตร์ 17 (ตุลาคม 2520), หน้า 600.

จะเป็นตัวกำหนดให้เกิดพฤติกรรมที่กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือละเว้นการกระทำในสิ่งนั้น ๆ⁷⁴ ซึ่งผลการวิจัยที่พบในการวิจัยการเลือกตั้งของไทยนั้นมักจะขัดกับแนวความคิดดังกล่าว ทั้งนี้จะเห็นว่าผลการวิจัยส่วนมากพบว่าทัศนคติทางการเมืองมีอิทธิพลเพียงเล็กน้อยกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ดังผลการวิจัยที่จะกล่าวเป็นตัวอย่าง ดังนี้

การวิจัยของ สุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว พบว่า ผู้ลงคะแนนเสียงไปลงคะแนนเสียงไม่ได้คำนึงถึงการทำงานของ ส.ส. และนโยบายที่ผ่านมาของรัฐบาลเท่าใดนัก การที่ผู้ลงคะแนนเสียงไปออกเสียงเลือกตั้ง แม้ว่าจะไม่พอใจในการทำงานที่ผ่านมาของ ส.ส. ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บุคคลไปลงคะแนนเพราะเห็นว่าเป็นหน้าที่ ไม่ได้คาดหวังให้ ส.ส. ทำหน้าที่เป็นรัฐบาลหรือควบคุมรัฐบาล แต่ต้องการให้เป็นปากเสียงแทนตน จึงทำให้การเลือกตั้งนั้นเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองดีเท่านั้น⁷⁵

การวิจัยของ จรูญ สุภาพ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว พบว่า ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีทัศนคติที่ดีต่อการเลือกตั้งและต่อบทบาทของ ส.ส. แต่ปัจจัยดังกล่าวไม่ได้เป็นตัวกำหนดที่สำคัญต่อการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากนัก เพราะผู้ไปลงคะแนนเสียงส่วนมาก

⁷⁴ ฉลอง กิรมย์รัตน์, จิตวิทยาลังคม (กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2524), หน้า 45-46.

⁷⁵ สุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย, หน้า 181.

ต่างไปในฐานะที่ปฏิบัติหน้าที่ที่พึงกระทำของความเป็นพลเมืองดี ยิ่งกว่ามุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารประเทศ⁷⁶

การวิจัยของ พ.ต.ต.อุทัยวรรณ แก้วสอาด พบว่า การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของข้าราชการตำรวจในสังกัดนครบาลมิได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกพอใจ หรือไม่พอใจในระบบการเมือง แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ข้าราชการตำรวจในสังกัดนครบาลไปลงคะแนนเสียงเพราะถือเป็นหน้าที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบในระบบการเมือง⁷⁷

อนสุภรณ์ ลิ้มมณี ได้ทำการศึกษาทัศนคติทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2518 จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้แทนราษฎรร้อยละ 25.4 มีทัศนคติแบบก้าวหน้า ร้อยละ 31.37 มีทัศนคติแบบกลาง และร้อยละ 43.14 มีทัศนคติแบบอนุรักษนิยม และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระต่าง ๆ ก็มีทัศนคติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปรากฏว่า นโยบายพรรคการเมืองที่ผู้แทนราษฎรสังกัดอยู่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้แทนราษฎรในระดับสูง ในทำนองเดียวกับระดับอายุของผู้แทนราษฎรที่มีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามหรือผกผันกับทัศนคติแบบก้าวหน้า โดยผู้ที่มีอายุน้อยจะมีทัศนคติแบบก้าวหน้าสูง และผู้ที่มีอายุจะมีทัศนคติแบบก้าวหน้าต่ำ อย่างไรก็ตามสำหรับตัวแปรนำอื่น ๆ ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กับทัศนคติน้อยมาก หรือกล่าว

⁷⁶ จรูญ สุภาพ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, เอกสารการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์แทนตำแหน่งที่ว่าง 28 สิงหาคม 2526 (กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2527), หน้า 153.

⁷⁷ พ.ต.ต.อุทัยวรรณ แก้วสอาด, "พฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของตำรวจนครบาล" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 125.

ได้ว่าแทบจะไม่มีความสัมพันธ์กันเลย ตัวแปรอิสระดังกล่าวได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และ ประสบการณ์ของผู้แทนราษฎร^{7๘} ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยของ Hyman และ Sheatsley ซึ่งได้ศึกษาทัศนคติของคนอเมริกัน พบว่า อายุของคนอเมริกันมีความสัมพันธ์กับ ทัศนคติทางการเมือง กล่าวคือ คนอเมริกันยิ่งมีอายุมากก็จะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางการเมือง แบบอนุรักษ์นิยมมากขึ้น^{7๙}

2.2 ความสนใจทางการเมือง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคล กล่าวคือ ผู้ที่มีความสนใจทางการเมืองสูง จะมีแนวโน้มไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสูง และมีแนวโน้มเลือกพรรคการเมืองมากกว่าเลือกตัวบุคคล^{๘๐}

จากการวิจัยของ จรูญ สุภาพ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว พบว่า ความสนใจทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพียงเล็กน้อยเท่านั้น^{๘๑} ยิ่งกว่านั้น

^{7๘}อนุสรณ์ ลีมนานี, "ทัศนคติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการกระจายทรัพยากรในระบบการเมืองไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), หน้า 44.

^{7๙}Herbert Hyman and Paul Sheatsley, "Attitudes Toward Deaggregation" in John Kessel, et. al, Micropolitics Individual and Group Level Concepts (New York: Holt, Rinehart and Winston 1970), p. 416.

^{๘๐}จรูญ สุภาพ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, เอกสารการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์แทนตำแหน่งที่ว่าง 28 สิงหาคม 2526, หน้า 146.

^{๘๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า 154.

ความสนใจทางการเมืองไม่ได้เป็นสาเหตุสำคัญของการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง^{๒๒}

2.3 ความผูกพันหรือความนิยมต่อพรรคและผู้สมัคร เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า บุคคลมีความผูกพันต่อพรรคการเมืองในระดับต่ำ ดังเช่น ผลการวิจัยของสุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว พบว่า เมื่อพิจารณาถึงประเด็นของความผูกพันและความสม่ำเสมอในการเลือกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเป็นระยะเวลายาวนาน แสดงว่าความผูกพันที่มีต่อพรรคการเมืองมีไม่มากนัก ในเขตเลือกตั้งต่างจังหวัดนั้น ถ้ามีการเลือกตั้งพรรคใดพรรคหนึ่งอย่างสม่ำเสมอแล้วก็จะ เป็นเพราะอิทธิพลของผู้สมัครเป็นสำคัญ ดังนั้น ถ้าจะสร้างความนิยมของพรรคการเมืองให้เกิดขึ้นก็จะต้องอาศัยความนิยมในตัวของผู้สมัครเป็นพื้นฐานเสียก่อน^{๒๓}

นอกจากนี้ผลการวิจัยของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พบว่า ผู้ที่ผูกพันกับพรรคการเมืองในลักษณะ เป็นสมาชิกพรรคหรือเป็นผู้ให้การสนับสนุนพรรคการเมือง และผู้ที่เคยได้รับความช่วยเหลือจากผู้สมัครมีแนวโน้มที่จะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ผลดังกล่าวสามารถคาดการณ์ได้ว่าผู้ไปใช้สิทธิจะไปลงคะแนนเสียงให้กับพรรคหรือผู้สมัครที่ตนผูกพัน^{๒๔}

^{๒๒} จรรยา สุภาพ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, รายการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมุกดาหาร 14 สิงหาคม 2526 (กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2527), หน้า 135.

^{๒๓} สุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย, หน้า 221.

^{๒๔} กรมการปกครอง, รายงานวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2529, หน้า 174.

ในประเด็นของการมีชื่อเสียงของพรรค หรือหัวหน้าพรรคการเมือง ตลอดจนนโยบายของพรรคการเมืองที่แตกต่างกันออกไป มีผลต่อการไปใช้สิทธิและตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วย^{๑๕}

๓. ปัจจัยสถานการณ์แวดล้อมที่เกิดขึ้นเฉพาะช่วงสมัยที่มีการเลือกตั้ง

ผลการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในแต่ละครั้งอาจมีความแตกต่างกันไป เนื่องจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงสมัยที่มีการเลือกตั้งหรือก่อนหน้าที่จะมีการเลือกตั้ง ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคลได้ ซึ่งปัจจัยเฉพาะช่วงสมัยรวมถึงปัจจัยทางสังคมและการเมืองด้วย

การวิจัยของสุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว พบว่า จากประเด็นปัญหาของการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น ผู้ที่เห็นด้วยกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญไม่ได้ลงคะแนนเสียงให้กับพรรคการเมืองที่มีนโยบายเช่นนี้ หมายความว่า ความรู้สึกเห็นด้วยไม่ได้เป็นพลังผลักดันให้กับผู้เลือกตั้งตัดสินใจในเรื่องนี้ ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยนั้นลงคะแนนเสียงให้พรรคการเมืองที่มีนโยบายตรงกันตนมากกว่าผู้ที่เห็นด้วยลงให้กับพรรคที่มีนโยบายตรงกันตน^{๑๖} แสดงว่า ประเด็นปัญหาทางการเมืองในการแก้ไขรัฐธรรมนูญนี้มีผลเฉพาะผู้ที่มีความคิดไม่เห็นด้วยเท่านั้น และไม่เป็นปัจจัยผลักดันให้ผู้ลงคะแนนเสียงตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้พรรคใดพรรคหนึ่งอย่างเด่นชัด

ผลการวิจัยของ พ.ต.ต.อุทัยวรรณ แก้วสอาด พบว่า สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนการบริหารการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

^{๑๕} สุจิต บุญบงการ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, พฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย, หน้า 222-223.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า 22๐.

ราษฎรไม่มีผลผลักดันให้ข้าราชการตำรวจในสังกัดนครบาลไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงแตกต่างกันมากนัก แสดงว่าการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงไม่ได้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศและนอกประเทศ หรือการบริหารการเลือกตั้งของรัฐบาล^{๑๗}

นอกจากนี้กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ยังพบว่า ประเด็นในการรณรงค์หาเสียงที่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใช้ 3 ประเด็น คือ นโยบายพรรคและการแก้ไขปัญหาสำคัญ ๆ คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร การกล่าวร้ายโจมตีผู้อื่น ประเด็นที่จะมีอิทธิพลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ นโยบายและการแก้ไขปัญหา และคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร ส่วนการรณรงค์หาเสียงโดยการโจมตีผู้อื่นไม่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง^{๑๘}

กล่าวโดยสรุป การศึกษาวิจัยพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในประเทศไทยนั้นได้นำปัจจัยต่าง ๆ เป็นตัวอธิบายพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ต่างมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยสถานภาพของบุคคลซึ่งเน้นทางสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของบุคคล ปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคม ซึ่งเน้นความรู้สึกรู้สึกคิดทางการเมือง และปัจจัยสภาวะการณแวดล้อมในแต่ละช่วงสมัยที่มีการเลือกตั้ง ซึ่งบางครั้งปัจจัยเดียวก็ไม่สามารถอธิบายหรือทำนายพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้อย่างแม่นยำ อาทิ ทำไมผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจึงเปลี่ยนใจในการออกเสียงเลือกตั้งแต่ละครั้ง ทั้ง ๆ ที่สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลเหล่านั้นไม่เปลี่ยนแปลงไปเลย เป็นต้น หรือปัจจัยจิตวิทยาสังคม ซึ่งผลการวิจัยพบว่าทัศนคติทางการเมืองมีอิทธิพลเพียงเล็กน้อยต่อการเลือกตั้ง นอกจากนี้ความผูกพันต่อ

^{๑๗} พ.ต.ต.อุทัยวรรณ แก้วสะอาด, "พฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของตำรวจนครบาล", หน้า 139.

^{๑๘} กรมการปกครอง, รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2529, หน้า 175.

พรรคการเมือง และตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งตลอดจนประเด็นสถานการณ์ในแต่ละช่วงสมัย ยังไม่มีอำนาจในการอธิบายการเลือกตั้งในบางรูปแบบได้ เช่น การเลือกตั้งขั้นต้นที่มีผู้สมัครอยู่ในพรรคการเมืองเดียวกัน การเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผู้สมัครไม่ต้องสังกัดพรรคการเมือง หรือ การเลือกตั้งในกรณีที่มีสิทธิเลือกตั้งไม่รู้จักผู้สมัครหรือคุณสมบัติของผู้สมัครเลย ดังนั้น การจะอธิบาย วิเคราะห์ และทำนายพฤติกรรมผลการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคลได้อย่างดีต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ด้านประกอบกันในการอธิบายพฤติกรรมผลการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคลในสังคมนั้น ๆ